

1375

UCHWAŁA Nr XV/99/2008 Rady Miejskiej Gminy Nekla

z dnia 14 marca 2008 roku

w sprawie: przyjęcia „Programu Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Nekla na lata 2008-2010”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz.U. z 2001 r., Nr 142 poz. 1591 ze zmianami) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. w Dz.U. Nr 162 poz. 1568 ze zmianami) Rada Miejska Gminy Nekla uchwala co następuje:

§1. Przyjmuje się do realizacji „Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Nekla na lata 2008-2010” stanowiący załącznik do Uchwały.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy.

§3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) mgr Piotr Michalak

Załącznik
do Uchwały nr XV/99/2008
Rady Miejskiej Gminy Nekla
z dnia 14 marca 2008 roku

NEKLA GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

1. Wstęp

Gmina miejsko - wiejska Nekla położona jest około 40 km na wschód od Poznania w centralnej części województwa wielkopolskiego, na zachodnim obrzeżu powiatu wrzesińskiego. Gmina zajmuje północno - zachodnią część powiatu, a samo miasto Nekla, siedziba władz gminy, położone jest przy trasie Poznań - Września - Warszawa. Gmina Nekla jest jedną z najmniejszych gmin województwa wielkopolskiego. Zajmuje powierzchnię 96,24 km², co stanowi 0,33% powierzchni województwa. Położona jest w obrębie Pojezierza Wielkopolskiego na Równinie Wrzesińskiej, Pagórkach Kostrzyńskich i Równinie Średzkiej, o mało urozmaiconej rzeźbie terenu. Północna część Gminy leży na równinie sandrowej przechodzącej na południe od Nekli w równinę morenową płaską, miejscami falistą, łagodnie opadającą w kierunku południowym. Północną część gminy pokrywają lasy, zaś część południowa ma charakter zdecydowanie rolniczy. Przez gminę przebiega droga krajowa nr 2 (Warszawa - Poznań) oraz magistrała kolejowa Warszawa - Poznań. Przez południową część Gminy przebiega nowy odcinek autostrady (najbliższy zjazd z autostrady jest w sąsiedniej Wrześni). Gmina Nekla sąsiaduje z pięcioma gminami województwa wielkopolskiego: gminą Kostrzyn Wlkp. i gminą Pobiedziska (z terenu powiatu poznańskiego), z gminą Czarniejewo (powiat gnieźnieński), gminą Września (powiat wrzesiński) oraz gminą

Dominowo (powiat średzki). Gminę Nekla zamieszkuje około 6.700 mieszkańców.

System osadniczy Gminy oparty jest o 18 miejscowości, rozbudowany o mniejsze osady i przysiółki. Siatka osadnicza jest rozłożona równomiernie, pomimo istnienia w północno - wschodniej części gminy, dużych kompleksów leśnych wpływających negatywnie na rozwój osadnictwa. Najistotniejsze ośrodki na terenie gminy to:

- Barczyzna,
- Chwalszyce,
- Gąsiorowo,
- Gierłatowo,
- Kokoszki,
- Mała Górka,
- Mystki,
- Nekiłka,
- Nekla
- Opatówko,
- Podstolice,

- Raclawki,
- Rajmundowo,
- Starczanowo,
- Stępcin,
- Stroszki,
- Targowa Górka,
- Zasutowo.

Nekla to gmina o charakterze rolniczo-leśnym oraz intensywnie rozwijającym się handlu i usługach. Świadczy o tym nie tylko liczba mieszkańców zatrudnionych w rolnictwie, ale również struktura wykorzystania gruntów, gdzie 61,5% zajmują użytki rolne a 26% lasy, których areal był sukcesywnie zwiększany. Ten duży zasób leśny jest pozostałością dawnej Puszczy Mokowskiej, który obecnie funkcjonuje pod nazwą lasów czarniejewskich albo lasów nekielskich (zwłaszcza odnośnie tych w bezpośredniej bliskości Nekli). Są to głównie lasy mieszane o interesującym składzie (dęby, graby, lipy, osiki, modrzew, jesiony) i cennych zasobach roślin chronionych oraz fauny. Niestety, najważniejsze tereny chronione występują przede wszystkim poza granicami gminy Nekla, na północ, w gminie Czarniejewo i Pobiedziska. Ten skraj obszaru Gminy Nekla obejmujący tereny leśne zaliczony został do projektowanych obszarów chronionego krajobrazu Skocko-Czarniejewskiego oraz Doliny Cybiny i Głównej. Razem z Lednickim Parkiem Krajobrazowym stanowią ważny przyrodniczo w skali międzynarodowej i krajowej obszar węzłowy o znaczeniu krajowym (obszar 6K - obszar Pojezierza Gnieźnieńskiego).

Zasoby leśne uzupełnione są i urozmaicone o zabytkowe zespoły parkowe, w tym przede wszystkim należy wymienić park w Nekli, charakteryzujący się odległym pochodzeniem, bogatą historią oraz niezwykle cennym drzewostanem. Pod względem dendrologicznym na terenie gminy Nekla na uwagę zasługuje również piękna, ponad 150-letnia aleja z Nekli do Starczanowa, w skład której wchodzi jesiony, kasztanowce oraz lipy szerokolistne.

Gmina właściwie pozbawiona jest większych naturalnych obszarów wodnych. Jej zasoby wodne są niezmiernie ubogie, stąd również niewielka pod tym względem atrakcyjność krajobrazu. Obszar Gminy Nekla położony jest w dorzeczu Warty, w zasięgu jej dopływów: Maskawy, Wrześnicy i w niewielkim fragmencie Cybiny. Głównym ciekim odwadniającym obszar Gminy jest Maskawa i jej dopływy. Na obszarze Gminy znajdują się tylko dwa naturalne zbiorniki wód stojących oraz kilkanaście zbiorników retencyjnych oraz 2 kompleksy stawów rybackich (Stroszki i Nekla). Brak jest jezior. Część jezior została niegdyś albo osuszona, albo przekształcona na niewielkie stawy rybne. Sieć niedużych, kilkuhektarowych jezior występuje dopiero na terenie gminy Pobiedziska (tuż za północno - zachodnią granicą gminy Nekla). System hydrograficzny opiera się przede wszystkim o rzekę Moskwę i kilka niewielkich strumieni stanowiących jej dopływy (m.in. Lisia Woda, Kotówka, Czerniawa, Rudna czy Radycz).

Siedzibą gminy jest niewielkie miasto Nekla (około 3.300 mk.), które jednak zamieszkuje niemal 50% populacji gminy. Pierwsze wzmianki o tej miejscowości pochodzą z 1405 r..

Była to wówczas osada zwana Niekłą, co w języku staropolskim oznaczało nadbrzeżne ławice piachu, zarośla lub przystań, a według jednej z legend o początkach miasta w tym miejscu stała kiedyś karczma „Wygoda”, w której to zatrzymał się nie kto inny jak sam czarnoksiężnik Twardowski i na którego rozkaz dla wygody i bezpieczeństwa diabli usypali groble przez bagna.

Miejscowość wielokrotnie przechodziła z rąk do rąk, a jej właścicielami były różne, znane wielkopolskie rody takie jak: Zdychowscy, Starczanowscy, Prażmowscy, Skalowscy, Wilkońskich, Skórzewscy i Żółtowscy. Najprawdopodobniej pod koniec XVII w. Nekla otrzymała prawa miejskie, jednak posiadała je stosunkowo krótko, bo tylko do 1793 r.. Okres ten charakteryzował się wzmożonym ruchem budowlanym w najbliższej okolicy. Mamy informacje, że w tym czasie - oprócz kościoła w Nekli - zostały wzniesione nowe kościoły w sąsiedniej Targowej Górze i Opatówku. Ponadto z inicjatywy księdza Błachowicza powstał w 1777 r. w Nekli szpital, w ówczesnym czasie pełniący funkcję przytułku. Istotny wpływ na gospodarkę Nekli i okolicy mieli osiedleni przesiedleńcy z pogranicza wielkopolsko - brandenburskiego i wielkopolsko - pomorskiego, którzy w związku z prześladowaniami w połowie XVIII wieku znaleźli tutaj schronienie. Nekla w 1777 r. liczyła 926 mieszkańców, w tym: 490 katolików, 426 innowierców i 10 Żydów. Wykorzystując swoje umiejętności oraz wiedzę osuszyli tutejsze bagna i mokradła, wykarczowali las i założyli osadę zwaną kiedyś Nekielskimi Olędrami, a obecnie Nekię.

Miejski status Nekli utrzymany został jedynie do rozbioru Polski w 1793 r., kiedy to została włączona do zaboru pruskiego, chociaż już wcześniej Nekla nie była wymieniana w ewidencjach podatkowych miast.

W poł. XIX w. zbudowano szosę z Poznania do Strzałkowa przez Niekłę, a pod koniec wieku wieś znalazła się na trasie linii kolejowej z Poznania do Strzałkowa. Jedną z anegdot głosi, że stacja kolejowa jest tak daleko od Nekli, ponieważ hrabina Żółtowska, ówczesna właścicielka wsi nie chciała, aby budził ją głos przejeżdżających pociągów. W rzeczywistości była to częsta praktyka pruska: stacje kolejowe zakładano wielokrotnie w dużym oddaleniu (niekiedy nawet 2 km i więcej) od centrum miejscowości. Między innymi miało to na celu wymuszenie rozwoju przestrzennego miejscowości.

Najistotniejszy rozwój Nekla przeżyła po zakończeniu działań wojennych II wojny światowej. Wówczas przeprowadzono elektryfikację wsi i okolic, powstawały ośrodki kulturalne i placówki edukacyjne, powstały i rozwijały się zakłady produkcyjne, w latach siedemdziesiątych XX w. rozpoczęto w Nekli zakładanie sieci wodociągowej, a w latach 90 -tych rozpoczęto proces gazyfikacji.

Prawa miejskie Nekla odzyskała 1 stycznia 2000 r. Pozostałością dawnego, pierwotnego układu miejskiego jest rozległy rynek w centrum miasta, posiadający zwartą zabudowę. Rozwinięciem struktury osadniczej było duże założenie dworsko - parkowe położone w zachodniej części miejscowości, z eklektycznym dworem pochodzącym z ok. 1870 r. oraz posiadającym dalszą - bo sięgającą XVIII w. - proveniencję zabytkowym założeniem parkowym ze stawami, kanałami, pomnikowymi drzewami, w swojej pierwotnej wersji nawiązującym

do parków w stylu francuskim, w XIX zaś wieku przeformowanym na park stylistycznie opartym na kompozycji naturalnej, swobodnej, stylizowanej w duchu parków angielskich. Pomiędzy założeniem rynkowym i dworsko - parkowym znajduje się kopułowy kościół parafialny p.w. św. Andrzeja Ap., wzniesiony według projektu carsko - królewskiego budowniczego, Juliana Łukowskiego z Frankfurtu, w 1900 r. na miejscu drewnianego kościoła z XVIII w. rozebranego w 1899 r.

1. Cel oraz podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami ma na celu poprawę stanu zachowania gminnego środowiska kulturowego w oparciu o istniejące instrumenty prawne i działania ochronne. Pośrednim efektem wdrażania programu ma być, poza poprawą środowiska kulturowego, podniesienie poziomu edukacji lokalnej społeczności oraz zwiększenie świadomości historycznej i kulturowej mieszkańców gminy, włącznie z uwrażliwieniem ich na prawidłowe utrzymywanie i ochronę środowiska kulturowego. Ponadto jego celem jest także wpisanie obiektów i obszarów chronionych w takie działania gospodarcze i społeczne gminy, które umożliwią uatrakcyjnienie jej wizerunku i rozpropagowanie na terenie powiatu, województwa czy kraju oraz pozwolą na rozwój przedsiębiorczości, turystyki i związanego z tym lokalnego rynku pracy.

Gminny program opieki nad zabytkami stanowi element składowy programów opieki nad zabytkami jednostek terytorialnych wyższych szczebli, począwszy od powiatowego, przez wojewódzki, na krajowym skończywszy i w zależności od bogactwa kulturowego danej gminy wpływa on na nie w mniejszym lub większym stopniu lub je determinuje. Art. 85 ustawy z 23. lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi, że "w krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się, w szczególności, cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji". Analogicznie zapis ten odnosi się do opracowań tworzonych na niższych szczeblach administracyjnych.

Cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami zostały określone w art. 87, ust. 2 ww. ustawy:

„Programy (opieki nad zabytkami) mają na celu w szczególności:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami."

Podstawa prawna:

- a) art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z 8. marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. Nr 142 z 2001 r., poz. 1591 z późniejszymi zmianami - przepis o tym, że ochrona zabytków i opieka nad zabytkami należy do zadań własnych gminy jako jeden z elementów „zaspakajania zbiorowych potrzeb wspólnoty”;
- 2) art. 87 ust. 1, 3-5 ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami z 23. lipca 2003 r. (Dz.U. nr 163 z 2003 r., poz. 1568) - przepis narzucający wójtowi gminy konieczność sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami; program - po uprzednim uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków - zostaje przyjęty przez radę gminy i następnie ogłoszony zostaje w wojewódzkim dzienniku urzędowym.; wójt ma obowiązek co 2 lata sporządzić sprawozdanie z realizacji założeń programu i przedstawić je radzie gminy.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego gminy Nekla

Za uwarunkowania zewnętrzne ochrony kulturowej uważa się relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie kraju, województwa i powiatu, a przede wszystkim strategią rozwoju województwa wielkopolskiego, planem zagospodarowania przestrzennego województwa i innymi dokumentami o zasięgu powyżej szczebla gminnego, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym, mająca wpływ na kształtowanie się środowiska kulturowego, jego ochronę i rozwój. Wpływ na uwarunkowania zewnętrzne ma położenie gminy względem wyższych jednostek terytorialnych, związki funkcjonalne z aglomeracją poznańską, Wrześnią jako siedzibą powiatu oraz ościennymi gminami.

W opracowanym w Ministerstwie Kultury Narodowym Programie Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004-2013”, służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na te lata, określono filozofię działań wobec dziedzictwa kulturowego, wzbogaconą o ekonomiczne mechanizmy wzmacniające skuteczność ochrony dóbr kultury. Uznano ponadto, że dziedzictwo kulturowe stanowi jednocześnie przedmiot podlegający ochronie, jak i równocześnie potencjał, jaki należałoby wykorzystać dla rozwoju, jako ważny instrument rozwoju regionalnego, posiadającego pozytywny wpływ na rynek pracy i jako produkt rynkowy.

Podstawowymi dokumentami określającymi ogólne warunki rozwoju gminy są:

- „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 19. grudnia 2005 r.,
 - Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Wielkopolskiego nr XLI/628/2001 z 26 listopada 2001 r.
- oraz
- Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Nekla z października 2004 r.
 - Strategia Rozwoju Gminy Nekla z grudnia 2004 r.
 - Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Nekla, uchwalone Uchwałą nr XX/175/2001 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 15 lutego 2001 r.

W hierarchii osadniczej Nekla - jako ośrodek gminny znajduje się w strefie oddziaływania stolicy powiatu - Wrześni oraz ośrodka subregionalnego w Gnieźnie. Ze względu na swoją wielkość, położenie geograficzne i komunikacyjne oraz posiadane zasoby kulturowe pozycja gminy Nekla jest zmarginalizowana zarówno w powiatowej jak i wojewódzkiej strategii rozwoju, aczkolwiek misje, które im przyświecają mogą być przez nią doskonale realizowane i rozwijane, ale jednak raczej tylko w zasięgu lokalnym. Celem generalnym rozwoju województwa jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców, dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI w.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa określono, że celem zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego jest doprowadzenie do zrównoważonego rozwoju całego terytorium rozumiejąc określenie „zrównoważony” jako tworzenie ładu przestrzennego zmierzającego do poprawy jakości życia w społeczeństwie, ładu ekonomicznego gwarantującego efektywny rozwój społeczno-gospodarczy oraz ładu ekologicznego, zmierzającego do utrwalania rozwoju ekologicznie zrównoważonego, ładu przestrzennego wyrażającego się dążeniem do harmonijności i proporcjonalności wszystkich elementów środowiska człowieka w oparciu m.in. o następujące zasady stosowane podczas tworzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin w aspekcie szeroko rozumianej ochrony zasobów kulturowych:

- ochrona dziedzictwa kulturowego, tożsamości i tradycyjnych elementów środowiska takich jak zabytkowe dzielnice, budynki, dominanty przestrzenne, panoramy, tereny zielone i tereny otwarte;
- respektowanie zaleceń wynikających z przepisów ochronnych i poszerzanie zakresu ochrony prawnej;
- wykorzystanie atutów wynikających z ukształtowania terenu, osi widokowych, dominant przestrzennych, panoram;
- w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego podnoszenie wymogów architektonicznych w stosunku do obiektów realizowanych na obszarach śród-

mieść oraz w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych;

- podejmowanie opracowań dotyczących rewaloryzacji zabytkowych dzielnic.

Bezpośrednie połączenie komunikacyjne tuż przy ważnych szlakach komunikacyjnych (Poznań - Września - Konin - Warszawa), posiada niebagatelny potencjał turystyczny. Trzeba mieć również na uwadze wielką rangę nie tak odległego Gniezna w kreowaniu ruchu turystycznego wschodniej Wielkopolski, zarówno już istniejącego, jak i planowanego, w oparciu o posiadane zabytki i Szlak Piastowski oraz krajobrazowe i turystyczne walory sąsiednich gmin (Czarniejewo) należy stwierdzić, że gmina Nekla ma możliwość - pomimo nieposiadania szczególnie atrakcyjnej i relatywnie niższej oferty kulturowej czy turystycznej - kanalizowania ruchu turystycznego pomiędzy powyżej wymienionymi ośrodkami i stworzenia na bazie własnego zaplecza kulturowego punktu „pośrodku drogi”, miejsca zatrzymania i odpoczynku turystów przemieszczających się z tych kierunków. Jest to zgodne z ogólnymi tendencjami zawartymi w powiatowych strategiach rozwoju w Wielkopolsce, które widzą w turystyce jeden z głównych filarów rozwoju gospodarczego powiatów poprzez rozwój bazy noclegowo-gastronomicznej o odpowiednim standardzie oraz sportu i rekreacji a także poprzez zagospodarowanie posiadanych na terenie gminy obiektów zabytkowych i kulturowych.

Innym elementem wpływającym na zakres i poziom opieki nad zabytkami w gminie jest ustawa o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami z 23 lipca 2003 r., która poprzez zapis w art. 143 ust. 1 nakłada na wójta obowiązek założenia w ciągu 3 lat od wejścia ustawy w życie gminnej ewidencji zabytków i następnie prowadzenia jej. Ponadto art. 145 cytowanej ustawy stwierdza, że do czasu założenia gminnej ewidencji zabytków, w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w ustaleniach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, oprócz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz ustaleń planów ochrony parków kulturowych, inne zabytki nieruchomości wskazane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

3. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu kulturowego

Gmina Nekla ma charakter rolniczo-leśny, pozbawiona jest większych akwenów wodnych. Większe obszary zalesione występują w stosunkowo dużej ilości w północno-wschodniej części gminy. Usytuowanie Gminy Nekla w bliskim sąsiedztwie Poznania (szybki dojazd koleją lub samochodem) jest czynnikiem aktywizującym rozwój gospodarczy gminy. Nekla nabiera również stopniowo charakteru „sypialni” Poznania.

W gminie występuje wyraźne zróżnicowanie geograficzne w zakresie wiodących obszarów rozwoju gospodarczego. W południowej części gminy dominuje rolnictwo, natomiast w miejscowościach położonych wzdłuż trasy nr 2 Poznań - Warszawa rozwija się różnorodna działalność przemysłowo-usługowa, a w północnej, zalesionej części gminy, działalność turystyczna i funkcje osadnicze. Szczególnie intensywny ob-

rót nieruchomościami nastąpił w ostatnim czasie na terenie malowniczo położonej Nekielki.

Krajobraz gminny, w gruncie rzeczy monotony, urozmaicając między innymi zabytkowe zespoły parkowe w Mystkach, Nekli, Podstolicach i Targowej Górze. Istnienie na określonym obszarze obiektów zabytkowych w relatywnie ubogim w atrakcje rekreacyjno - wypoczynkowe środowisku naturalnym powinno niewątpliwie podnosić dodatkowo ich wagę w strategii rozwoju gminy i jako takie również powinny podlegać szczególnej ochronie, aby zachowując ich oryginalność i niepowtarzalność niemal jako rezerwat kulturowy terenu stanowiły o wyższej atrakcyjności turystycznej gminy. Stąd jednym z elementów sposobu takiej ochrony jest umiejętne eksponowanie takich obszarów i pojedynczych obiektów w panoramie, podkreślanie osi widokowych, takie sterowanie aktywizacją gospodarczą, aby nie przytłoczyła ona i nie zniszczyła walorów kulturowo - zabytkowych terenu. Ponieważ jego rekultywacja jest niekiedy utracona bezpowrotnie, wręcz niemożliwa.

Zabytki nieruchome (architektura i budownictwo, parki, cmentarze)

Największym ośrodkiem na terenie gminy jest Nekla. Jej zabudowa składa się głównie z murowanych domów parterowych oraz piętrowych z końca XIX i pocz. XX w. Za wyjątkiem rynku, gdzie domy stoją w zabudowie zwartej, przeważa zabudowa wolnostojąca. Zabudowa rynku w Nekli opiera się w zdecydowanej większości o budownictwo z początku XX w. i właściwie jedynie w tym miejscu można mówić o zabytkowości założenia staromiejskiego. Wówczas między innymi wybudowano dworzec, domy dla pracowników kolei i inne budynki o funkcjach publicznych spełniające współczesne parametry budowlane, na swój sposób nowoczesne, podnoszące wartość budowlaną miasta. Na ile był to faktyczny przejaw ożywienia gospodarczego, a na ile świadoma polityka władz pruskich, mająca między innymi na celu ożywienie to niejako sprowokować, wymusić w chwili obecnej trudno wyrokować. Istotnym przyczynkiem do dalszych rozważań na ten temat powinno być studium historyczno-urbanistyczne Nekli, którym powinny się znaleźć prawidłowo określone diagnozy na temat rozwoju urbanistycznego i architektonicznego tej miejscowości na przestrzeni dziejów. Pod względem zabytkowym wiele z tych budynków utraciło charakter zabytkowy w wyniku zmian i uproszczeń w stolarni okiennej i drzwiowej, założenia nieodpowiedniego lub nieestetycznego pokrycia dachowego czy agresywnej lub źle dobranej kolorystyki nieprzystających do historycznego wyglądu budynków.

Na terenie miasta znajduje się zespół kościelny, na który składa się kościół p.w. św. Andrzeja Ap., wzniesiony w 1900 r. na miejscu rozebranego w 1899 r. kościoła drewnianego z poł. XVIII w., kaplica - kostnica, ogrodzenie z dwiema figurami oraz cmentarz przykościelny. Wszystkie obiekty znajdują się w dobrym stanie technicznym. Przy kościele przeprowadzono w ostatnich latach remont dachu, elewacji, konserwację stolarki okiennej i drzwiowej oraz malowanie wnętrza.

Na terenie gminy znajduje się ponadto jeden kościół drewniany wpisany do rejestru zabytków: kościół p.w. św.

Katarzyny w Opatówku, pochodzący z poł. XVIII w. przeszedł remont kapitalny. Wyremontowano w nim ściany, stropy i więźbę dachową, wymieniono szalowanie oraz pokrycie dachowe. Budynek otrzymał również nową instalację odprowadzającą wodę deszczową, instalację elektryczną i odgromową. Remont kapitalny korpusu kościoła został ukończony w 2002 r., zaś remont wieży w roku 2003. Drewnianą architekturę sakralną na terenie gminy Nekla reprezentuje ponadto dzwonnica przykościelna z XVIII w., która wymaga przeprowadzenia prac stabilizujących i usztywniających rozchwianą konstrukcję. Drewno konstrukcyjne oraz szalowanie dzwonnicy znajduje się w dobrym stanie, poddawane bieżącej konserwacji.

Kościół poewangelicki w Nekielce pochodzący z 2 poł. XIX w., jest obiektem murowanym, znajduje się w rękach prywatnych, użytkowany okazjonalnie jako galeria i sala koncertowa. Po wykonanym remoncie kapitalnym dachu konieczna jest jeszcze naprawa wieżyczki przy elewacji frontowej oraz dachu dawnej zakrystii.

Kolejną grupę obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków na terenie gminy Nekla tworzą zespoły dworsko - parkowe. Zespoły w Mystkach, Nekli i Podstolicach. Dwór w Podstolicach jest własnością prywatną, dwór w Mystkach należy do zasobów Agencji Nieruchomości Rolnych Oddział Terenowy w Poznaniu znajdują się w zasobach Agencji Nieruchomości Rolnych - O/T Poznań, a dwór w Nekli jest własnością Gminy Nekla.

Dwór w Mystkach - zbudowany w 1877 r. przez architekta Stanisława Hebanowskiego, przez wiele lat popadający w ruinę (niekompletne pokrycie dachowe, zniszczona i zawilgoconą więźba dachowa, zamknięte stropy, zdewastowane wnętrza), na skutek nakazu konserwatorskiego został zabezpieczony przed dalszą degradacją. Obiekt otrzymał nową więźbę, pokrycie dachowe, opierzenia, rynny i rury spustowe, naprawiono również stropy oraz koronę murów, zamurowano otwory okienne i drzwiowe. Konieczne jest znalezienie użytkownika dla zespołu oraz kontynuacja prac remontowych.

Dwór w Podstolicach jest z kolei własnością prywatną, mieści hotel i restaurację. Budynek pochodzący z ok. 1890 r. znajduje się w dobrym stanie technicznym, poddawany bieżącym naprawom i remontom. Stanowi reprezentacyjny zagospodarowanego niemal modelowy przykład odpowiednio zagospodarowanego budynku zabytkowego z terenu gminy Nekla.

Natomiast dwór w Nekli należy do zasobów Urzędu Miasta i Gminy Nekla. Wybudowany około 1870 r. przez Teodora hr. Żółtowskiego w okresie intensywnego rozwoju gospodarczego majątku Żółtowskich. Obecnie mieści przedszkole, bibliotekę oraz ośrodek zdrowia. Budynek znajduje się w złym stanie technicznym, stwierdzono nieszczelności w pokryciu dachowym, liczne zacieki na sufitach, zawilgocenie ścian w piwnicy, spękania ścian zewnętrznych oraz znaczne zniszczenie tynków elewacji. Budynek kwalifikuje się do remontu kapitalnego, podczas którego - oprócz wykonania niezbędnych prac modernizacyjnych wszelkich mediów i instalacji zostaną przeprowadzone roboty mające zachować (lub przywrócić - jeżeli chodzi o niektóre elementy wyposażenia lub wyglądu), a także podkreślić jego zabytkowy oraz historyczny charakter, który w skali lokalnej jest niewątpliwym i niezaprzeczalnym.

Współistniejącym elementem zespołów dworskich są założenia parkowe w Mystkach, Nekli, Podstolicach czy Targowej Górcie. Podobnie jak zabytki architektury w poszczególnych miejscowościach, również parki utrzymane są w sposób analogiczny.

Park w Mystkach, pomimo zachowania czytelnego i dobrze zachowanego układu kompozycyjnego jest całkowicie zaniedbany, nie są tam prowadzone praktycznie żadne prace pielęgnacyjne i sanitarne.

Park w Podstolicach rewaloryzacji jest w stanie bardzo dobrym, prace pielęgnacyjne prowadzone są tutaj na bieżąco.

Park w Nekli - niezwykle cenny z dobrze zachowanym, choć nieco zatartym układem kompozycyjnym. W ostatnich latach wykonano w nim szereg prac zmierzających do uporządkowania i poprawy stanu fitosanitarnego. Ze względu na duże znaczenie założenia ogrodowego w Nekli, bogaty i cenny drzewostan parkowy oraz dobrze zachowany układ kompozycyjny wskazane jest przeprowadzenie pełnej rewaloryzacji parku i odtworzenie jego dawnego układu kompozycyjnego, łącznie z układem dróg, oraz uregulowanie stosunków wodnych.

Park w Targowej Górcie - nie zachował się tutaj dwór; park w stanie dostatecznym, zaniedbany z dobrze zachowanym, czytelnym układem kompozycyjnym, w parku cenny drzewostan. Niestety, nie prowadzi się w nim żadnych prac porządkowych ani sanitarnych. Niekiedy zdarzają się też w nim samowolne i niekontrolowane wycinki drzew przeprowadzane przez miejscową ludność.

Oryginalnym elementem zasobów dóbr kultury na terenie gminy jest budynek dawnej poczty napoleońskiej z pocz. XIX w., ob. dom mieszkalny w Targowej Górcie. Obiekt jest zaniedbany, wymaga remontu kapitalnego konstrukcji i wymiany pokrycia dachu (obecne pokrycie wykonane jest z płyt eternitowych, których wymiana jest docelowo konieczna nie tylko ze względu na restrykcyjne przepisy budowlane i konserwatorskie, ale i ze względu na stan techniczny i estetykę obiektu, absolutnie nie adekwatną do rangi obiektu zabytkowego), naprawy tynków, rynien, rur spustowych i opierzeń oraz osuszenia zawilgoconych partii ścian. Docelowo należy przywrócić - przy zachowaniu funkcjonalności mieszkalnej - historyczny wygląd (detal architektoniczny i kolorystyka, stolarka okienna i drzwiowa) i charakter budynku. Alternatywnie rozważa się użytkowanie obiektu na cele kulturalne, wpisujące się w strategię podnoszenia atrakcyjności gminy. Wymagałoby to jednak istotnych nakładów samorządowych - nie tylko finansowych.

Istotnym składnikiem krajobrazu kulturowego gminy Nekla są cmentarze poewangelickie, których ilość świadczy o skali osadnictwa niemieckiego w strukturze narodowościowej ludności zamieszkującej te tereny przed II wojną światową. W przeważającej większości cmentarze te były zdewastowane i częściowo rozkradzione. Między innymi z inicjatywy gminy i Społecznego Komitetu Renowacji Cmentarzy Ołędzkich w Gminie Nekla doprowadzono do uporządkowania terenów cmentarzy i oznakowania granic. Miejsca te posiadają stałą opiekę i w sposób prawidłowy - chociaż na bazie niekiedy zerowych pozostałości oryginalnych historycznych nagrob-

ków - eksponują miejsca pochówku dawnych mieszkańców okolic Nekli.

Zabytki ruchome (wyposażenie i dekoracja obiektów zabytkowych)

Wśród zabytków malarstwa rzeźby i architektury na terenie gminy Nekla należy wymienić zespoły wystroju i wyposażenia przechowywane w kościołach parafialnych w Nekli, Opatówku i Targowej Górcie:

W Nekli w kościele parafialnym p.w. św. Andrzeja Apostoła znajduje się wiele interesujących zabytków, wśród nich także i barokowe obrazy pochodzące z poprzedniej świątyni. Spośród zabytków nekielskiego kościoła należy wyróżnić płaskorzeźbę Pasja dłuta Władysława Marcinkowskiego na fasadzie i zespół witraży sprowadzonych z Monachium z pracowni Meyera. Dla zabytków tego kościoła sporządzono dotychczas jedynie 11 kart ewidencyjnych. Sytuacja ta powinna się zmienić. Ruchomalia z kościoła w Nekli w większości zachowane są w dobrym i średnim stanie.

Zabytki ruchome z kościoła parafialnego p.w. św. Katarzyny w Opatówku wstępnie zewidencjonowano na 11 kartach ewidencyjnych. Ewidencję, uzupełniono w roku 1999, wykonując dalszych 17 kart. Łącznie w kościele zewidencjonowano zabytki na 28 kartach ewidencyjnych. Ewidencja jest kompletna a więc następnym etapem ochrony tych zabytków winno być otoczenie ich wpisem do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego.

Stan zabytków w kościele w Opatówku jest zróżnicowany. Większość jest w złym stanie wymagającym konserwacji, której już poddano ołtarz boczny p.w. św. Onufrego oraz rozpoczęto konserwację ołtarza głównego. Do konserwacji pozostają inne zabytki m.in. drugi ołtarz boczny oraz chrzcielnica i ambona oraz rzeźba Ukrzyżowanego pochodząca z belki tęczowej kościoła.

Zabytki ruchome z kościoła parafialnego p.w. św. Michała Archanioła w Targowej Górcie łącznie zinwentaryzowano dotychczas na 14 kartach ewidencyjnych. W wyniku lustracji wyposażenia kościoła ustalono, iż konieczne jest uzupełnienie ewidencji o dalszych przynajmniej 25 obiektów. Kolejnym krokiem, będzie objęcie wpisem do rejestru zabytków wszystkich zabytków ruchomych we wnętrzu tego kościoła. Wszystkie zabytki w tym kościele są w złym stanie spowodowanym wielokrotnymi niefachowymi naprawami i renowacjami i kwalifikują się do podjęcia prac konserwatorskich.

Archeologia

Odrębną problematyką związaną z ochroną dóbr kultury i dziedzictwa narodowego jest zagadnienie ochrony zasobów archeologicznych na terenie gminy.

Gmina Nekla położona jest na Równinie Wrzesińskiej, jest to płaski teren, charakteryzujący się brakiem jezior oraz większych kompleksów leśnych. Główną sieć hydrograficzną tworzy rzeka Maskawa i Wielka, poza tym obszar ten przecinają niewielkie ciekły wodne często tworzące podmokłe, zatorfione rozlewiska. Wzdłuż cieków wodnych obserwujemy kon-

centrację stanowisk archeologicznych. Na obszarze tym występuje intensywne, choć rozproszone osadnictwo. Miejscem intensywnego osadnictwa był rejon miejscowości Targowej Górki, Gąsiorowa, Kokoszek, Nekli. Większe skupiska osadnicze koncentrują się w okolicach Raławek, Mystek, Barczyny, Starczanowa, wzdłuż rozciągających się tam cieków wodnych i podmokłych łąk.

Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków dokonał w latach 2003-2004 weryfikacji posiadanych we własnych archiwach danych, dotyczących ilości oraz jakości występujących na terenie gminy Nekla stanowisk archeologicznych, czego efektem było określenie potrzeb i wskazań konserwatorskich dla badań archeologicznych przedsięwziętych w momencie podjęcia prac ziemnych. Ze względu na rangę poniżej wymienionych stanowisk lub ich potencjał badawczy należy wykonywać profesjonalne badania archeologiczne po uprzednim ich uzgodnieniu (odnośnie zakresu jak i sposobu ich realizacji) z urzędem konserwatorskim i to nie tylko w przypadku lokowania inwestycji dokładnie w miejscu znajdowania się stanowiska archeologicznego, ale w jego otoczeniu lub na obszarze przedstawionym na załączniku graficznym niniejszego programu.

Ze względu na powyższe uwarunkowania ochrona archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Nekla będzie miała - pomimo istnienia konkretnej lokalizacji poszczególnych, pojedynczych stanowisk - charakter obszarowy, tzn. zostaną utworzone strefy intensywnego występowania pokładów kulturowych i wszelkie inwestycje związane z wykonywaniem prac ziemnych będą musiały być poprzedzone wykonaniem - co najmniej - archeologicznych badań ratowniczych (przeprowadzanie inwentaryzacji archeologicznej jedynie w granicach wykonywanych wykopów ziemnych czy fundamentowych) po uprzednim ich uzgodnieniu i uzyskaniu pozwolenia od Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W interesie gminy jest udokumentowywanie najstarszych zabytków kultury materialnej własnego rejonu w celu podniesienia rangi kulturowej i atrakcyjności gminy.

Poniżej przedstawiona została inwentaryzacja znanych stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenie gminy podzielona na cztery grupy o różnym statusie konserwatorskim:

- A - wpisane do rejestru,
- B - przeznaczone do wpisu do rejestru zabytków,
- C - przeznaczone do szerszego rozpoznania konserwatorsko-naukowego i ewentualnego zakwalifikowania ich do wpisu rejestrowego,
- D - obszary przeznaczone - ze względu na daleko posuniętą destrukcję stanowisk archeologicznych - do przeprowadzenia badań ratowniczych.

Ich szczegółową lokalizację można ustalić na podstawie mapy powstałej w ramach tzw. Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP) dostępnej w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Poznaniu - Wydział Archeologiczny.

A. obiekty wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Nekla znajdują się 2 stanowiska wpisane do rejestru zabytków:

- 1) grodzisko wczesnośredniowieczne w Nekli, nieużytek, w chwili obecnej nie zagraża mu działalność gospodarcza człowieka - nie wymaga żadnych zabiegów konserwatorskich;
 - nr rejestru zabytków: 1744/A na podstawie decyzji z 1976 r.
- 2) osada wielokulturowa w Stroszkach, stanowisko położone na terenie zurbanizowanym, przebadane wykopaliskowo - jest całkowicie zniszczone, należy wnioskować o skreślenie z rejestru zabytków;
 - nr rejestru zabytków: 27/Wlkp/A na podstawie decyzji z 5 maja 2000 r.

B. stanowiska proponowane do wpisu do rejestru zabytków przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Poznaniu:

miejscowość	Nr stanowiska	obszar AZP	funkcja
Barczyna	2	53-32/106	osada WŚ, PŚ
Chwałszyce	3	54-32/177	osada N, WŚ
Chwałszyce	8	54-32/182	osada OWR, WŚ
Gąsiorowo	10	54-32/166	obozowisko EK, osada OWR, WŚ, PŚ
Girałtowo	6	54-32/49	osada OWR, WŚ
Kokoszek	24	53-32/143	osada N, WŚ
Mystki	4	55-32/166	cementarzysko KŁ
Mystki	9	55-32/172	osada KŁ, OWR
Nekielka	7	53-32/28	obozowisko EK, osada KŁ
Nekielka	29	53-32/22	osada N
Nekielka	7	53-32/2	osada OWR, WŚ
Nekielka	27	53-32/35	obozowisko EK, osada KŁ, OWR, WŚ
Nekielka	39	53-32/36	osada N, WEB, KŁ, OWR, WŚ
Nekla	25	53-32/57	osada OWR, WŚ
Nekla	29	53-32/64	osada N, OWR, WŚ
Nekla	42	53-32/79	obozowisko EK
Opatówko	3	54-33/14	osada OWR, WŚ

Orzeszkowo	27	55-32/73	grodzisko
Podstolice	3	54-33/19	obozowisko EK, osada KŁ, WŚ
Podstolice	16	54-32/198	osada KŁ, OWR, WŚ, PŚ
Raławki	1	55-33/47	osada OWR
Raławki	4	55-33/50	osada WŚ
Starczanowo	24	53-32/134	osada WŚ
Stępocin	7	54-32/123	obozowisko EK, osada KŁ, OWR, WŚ
Stępocin	31	54-32/151	osada KŁ
Stępocin	7	54-32/163	osada WŚ, PŚ
Stępocin	9	54-32/165	obozowisko EK, osada N, WŚ, PŚ
Stępocin	10	54-32/166	osada OWR
Stroszki	3	54-32/8	osada N, OWR, WŚ
Stryzki	1	54-32/10	obozowisko EK, osada KŁ, KP, OWR, WŚ
Targowa Górka	32	54-32/256	osada KŁ, WŚ, PŚ
Targowa Górka	44	54-32/268	osada WŚ
Targowa Górka	45	54-32/269	osada WŚ, PŚ
Zasuwowo	1	54-33/15	osada WŚ
Zasuwowo	3	54-33/17	osada WŚ

Legenda:

- KŁ - kultura łużycka
- PŚ - późne średniowiecze
- WR - okres wpływów rzymskich
- WŚ - wczesne średniowiecze

W przekroju chronologicznym przeważają obiekty wczesnośredniowieczne, następnie stanowiska kultury łużyckiej z epoki brązu i kultury przeworskiej z okresu wpływów rzymskich. Najstarsze ślady osadnictwa związane są z epoką kamienia, na szczególną uwagę zasługuje obozowisko mezo-lityczne w Podstolicach, stan. 3, usytuowane na wydmy, na powierzchni którego wystąpiła duża liczba narzędzi i odłupków krzemiennych, obozowiska ze schyłkowego paleolitu z dużą ilością narzędzi krzemiennych w Nekielce, stan. 7, 27 oraz osady neolityczne w Stroszkach, stan. 3, Kokoszkach, stan. 24, Nekielce, stan. 29. Wśród punktów osadniczych z okresu brązu szczególną wartość reprezentują osady kultury łużyckiej w Mystkach (stan. 9), Nekielce (stan. 7, 27), Stępocinie (stan. 31) oraz cmentarzysko kultury łużyckiej w Mystkach. Z okresu rzymskiego pochodzą rozległe osady - Raławki, Stępocin, stan. 10, Nekla, stan. 25. W okresie średniowiecza kształtuje się obecny układ miejscowości, stąd koncentracja osadnictwa średniowiecznego w większości miejscowości jak Nekla, Targowa Górka, Gąsiorowo, Starczanowo, stanowiąc niewątpliwie pozostałości średniowiecznych wsi. Na uwagę zasługują również osady wczesnośredniowieczne, sta-

nowiące wspólnie z grodziskami w Nekli i Starczanowie wczesnośredniowieczne kompleksy osadnicze.

W przypadku każdego z tych stanowisk konieczne jest przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji materiału archeologicznego na powierzchni oraz wykonanie badań weryfikacyjno-sondażowych w celu sprecyzowania zasięgu tych stanowisk. Ostateczne decyzje związane z wyborem stanowisk archeologicznych przeznaczonych do wpisu do rejestru zabytków z terenu gminy, będą mogły być podjęte po drugim etapie rozpoznania powierzchniowego w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (tzw. AZP).

C. badania weryfikacyjno-sondażowe

Badania na poniższych stanowiskach pozwolą rozpoznać ich stan zachowania oraz zawartość kulturową a także określić jednoznacznie funkcję. Rozpoznanie pozwoli na zaklasyfikowanie wybranych stanowisk do wpisu do rejestru zabytków lub wytypowanie do badań ratowniczych. Badaniami tymi należy również objąć stanowiska już przeznaczone do wpisu do rejestru zabytków. Badania weryfikacyjne powinny rozstrzygnąć funkcje stanowisk w Targowej Górze, domniemany kurhan i grodzisko. Szczegółową penetrację powierzchniowo - sondażową należy poddać obiekty: Nekla, stan. 1, 2 i Starczanowo, stan. 2 - prawdopodobnie zniszczone grodziska. Ostateczne decyzje o wyznaczeniu stanowisk do badań weryfikacyjno - sondażowych zostaną podjęte po przeprowadzeniu weryfikacyjnych badań powierzchniowych na terenie gminy.

miejscowość	Nr stanowiska	obszar AZP	funkcja
Barczyzna	4	53-32/97	osada N, KŁ, WŚ
Chwałszyce	2	54-32/176	osada WŚ
Chwałszyce	8	54-32/182	osada OWR, WŚ
Chwałszyce	1	54-32/183	osada WŚ, PŚ
Gierałtowo	9	54-32/52	obozowisko EK, osada WŚ
Mała Górka	1	54-33/21	osada WŚ
Mała Górka	4	54-33/24	osada WŚ
Mystki	11	55-32/174	osada KŁ, WŚ
Nekielka	39	53-32/39	osada KŁ, PŚ
Nekielka	8	53-32/49	osada WŚ, PŚ
Nekielka	22	53-32/52	osada N, WŚ

Nekielka	3	53-32/63	obozowisko EK, osada OWR, WŚ
Nekielka	30	53-32/65	osada WŚ
Nekielka	33	53-32/68	osada OWR, WŚ
Nekla	45	53-32/78	osada N
Nekla	45	53-32/78	obozowisko EK
Nekla	1	53-32/55	grodzisko?
Nekla	2	53-32/56	grodzisko?
Podstolice	4	54-32/186	osada KŁ, OWR
Podstolice	12	54-32/194	osada WŚ
Podstolice	17	54-32/199	osada N, KŁ, WŚ
Siarczanowo	1	53-32/56	grodzisko?
Siarczanowo	4	53-32/129	osada OWR, WŚ
Stępocin	15	54-32/133	osada N, OWR, PŚ
Stępocin	4	54-32/139	osada OWR, WŚ, PŚ
Stępocin	35	54-32/155	osada N
Stępocin	19	54-32/175	osada WEB
Targowa Górka	47	54-32/271	kurhan?
Targowa Górka	48	54-32/272	grodzisko?
Targowa Górka	49	54-32/273	osada WŚ, PŚ

Legenda

- KŁ - kultura łużycka
- PŚ - późne średniowiecze
- WR - okres wpływów rzymskich
- WŚ - wczesne średniowiecze

D. badania ratownicze

Przeznaczone do badań ratowniczych stanowiska archeologiczne położone są na polach uprawnych, niszczonych głęboką orką, a także stanowiska zagrożone różnorodną działalnością człowieka. O stopniu ich destrukcji świadczy między innymi duża ilość materiału archeologicznego na powierzchni oraz niszczone obiekty archeologiczne.

- Gąsiorowo, stan. 6,7,9,10, ob. AZP 54-32/162,163, 165, 166 - stanowiska wielokulturowe
- Gierłatowo, stan. 4, ob. AZP 54-32/47 - osada WŚ
- Mystki, stan. 3, ob. AZP 55-32/166 - cmentarzysko KP
- Nekla, stan. 1, ob. AZP 53-32/55 - grodzisko wklęsłe wpisane do rejestru
- Nekla, stan. 2, ob. AZP 53-32/56 - grodzisko stożkowate
- Nekla, stan. 28, ob. AZP 53-32/62 - osada produkcyjna
- Podstolice, stan. 8, 10, 16, ob. AZP 54-32/190, 192, 198 - stanowiska wielokulturowe
- Stępocin, stan. 31, 32, 34, ob. AZP 54-32/151, 152, 154 - stanowiska wielokulturowe
- Stroszki, stan. 1, ob. AZP 54-32/10 - osada wielokulturowa wpisana do rejestru
- Targowa Górka, stan. 49, ob. AZP 54-32/273 - osada WŚ, PŚ

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przyjętym uchwałą Rady Miejskiej Gminy Nekla nr XX/175/2001. Studium, odnosząc się do ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 7 lipca 1994 r., uwzględniło w zagospodarowaniu przestrzennym gminy nie tylko wymagania dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury, ale również wymagania ład przestrzennego, urbanistyki i architektury, walory architektoniczne i krajobrazowe, a także wymagania środowiska przyrodniczego. W Studium zatem uwzględniono nie tylko fizyczną obecność pojedynczych zespołów czy budynków zabytkowych, ale zaakcentowano ich funkcjonowanie w istniejących układach urbanistycznych czy ruralistycznych. Stanowią one ich nieodłączny element składowy - zarówno pod względem lokalizacji (jako element urbanistyczny lub ruralistyczny) jak i pod względem architektonicznym (jako element lokalnej czy ponadregionalnej tradycji budowlanej, mody, wzorów itp.). Jako wartość która powinna determinować rozwój przestrzenny w środowiskach zurbanizowanych zaakcentowano szczególnie - niezależnie od rodzaju inwestycji i od różnorodności inwestorów, niezależnie od miejsca i czasu, w jakim te historyczne inwestycje powstawały - poszanowanie i respektowanie stałych zasad kształtowania architektury, zarówno w kontekście planistycznym jak i architektonicznym.

Zwrócono uwagę na istnienie podstawowych elementów kompozycyjnych siedlisk ludzkich współtworzących i podnoszących, urozmaicających i organizujących warunki życia takich jak: place, rynki, zieleń, dominanty wysokościowe, dominanty funkcjonalne i komunikacyjne, podział na przestrzeń publiczną i przestrzeń prywatną, układ zabudowy i jej intensywność na działce, wysokość zabudowy, typy zadarszenia budynków i wartości kompozycyjne fasad - osiowość, symetryczność, dominanty itp.

Do składników wpływających na charakter miejscowości należą też elementy tzw. małej architektury. To one niejednokrotnie decydują o malowniczości i jakości krajobrazu wiejskiego czy miejskiego (ogrodzenia, nawierzchnie, latarnie,

studnie, ławki, słupy ogłoszeniowe, pompy, ale również obiekty kultu religijnego - krzyże przydrożne, kapliczki przydrożne, itp.).

Powyższe wartości są istotnym czynnikiem kulturotwórczym i jako takie stanowić powinny przedmiot ochrony oraz punkt odniesienia do tworzenia współczesnego oblicza gminy Nekla.

4. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Nekla

OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTEKÓW Z TERENU GMINY NEKLA

Kokoszek

- wiatrak koźlak, 1751, nr rej.: 953/A z 05.03.1970 (nie istnieje - do wykreślenia przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków)

Mystki

- zespół pałacowy, 2 poł. XIX, nr rej.: 1453/A z 8.06.1973:
- pałac
- park

Nekielka

- d. kościół ewangelicki, 4 ćw. XIX, nr rej.: 2256/A z 24.11.1992

Nekla

- zespół kościoła par. p.w. św. Andrzeja Ap., 1899-1901, nr rej.: 2639/A z 29.01.1998:
- kościół
- kaplica-kostnica
- cmentarz przykościelny
- ogrodzenie (mur.-met.)
- zespół dworski, poł. XIX w.:
- dwór, nr rej.: 1445/A z 12.04.1973
- park, nr rej.: 83/41/58 z 14.11.1958 oraz 1726/A z 23.04.1975

Opatówko

- kościół p.w. św. Katarzyny, drewn., poł. XVIII, nr rej.: 2440/A z 22.12.1932

Podstolice

- zespół dworski, poł. XIX:
- dwór, nr rej.: 2154/A z 22.04.1988
- park, nr rej.: 1987/A z 16.01.1985

Targowa Góra

- dzwonnica, drewn., XVIII, nr rej.: 968/A z 06.03.1970

- d. poczta, ob. dom mieszkalny, XVIII/XIX, nr rej.: 969/A z 06.03.1970
- park dworski, XVIII, nr rej.: 2367/A z 14.11.1958

ZABYTEKOWE ZESPOŁY PARKOWE Z TERENU GMINY NEKLA

Park pałacowy w Mystkach o charakterze krajobrazowym, powierzchni ok. 3,3 ha założony w II poł. XIX w. Wpisany do rejestru pod nr 1453/A właścicielem jest Agencja Nieruchomości Rolnych w Poznaniu. Park jest niepielęgnowany od wielu lat przez co jest zarośnięty przez liczne samosiewy i dzikie krzewy. Kompozycja parku zniekształcona na skutek braku pielęgnacji, dodatkowym elementem zniekształcającym układ kompozycyjny jest budynek hydroforni zlokalizowany na głównej osi widokowej prowadzonej z pałacu do parku. Zachowanych zostało wiele elementów z dawnego układu kompozycyjnego - drzewostan, wyraźna oś widokowa, aleja w parku, ogrodzenie, brama wjazdowa, kapliczka, staw. założenie to wymaga szybkiego uporządkowania, a następnie prac rewaloryzacyjnych.

- park pałacowy w Nekli o charakterze krajobrazowym, chociaż z bardzo licznymi elementami pochodzącymi z założenia ogrodowego o typowo regularnym układzie, dowodzi to iż park ten jest obiektem bardzo starym pochodzącym z XVIII a może nawet i zelementami pochodzącymi z XVII wieku. Tego typu założeń pozostało na terenie województwa wielkopolskiego bardzo niewiele głównie we względu na to iż większość wielkopolskich parków zostało założonych w XIX wieku jako parki krajobrazowe, natomiast te starsze - regularne były zwykle przekształcane zgodnie z panującą modą. Park w Nekli posiada wiele cech regularnych np. aleja za pałacem, staw przy wjeździe, wyspa otoczona rowem, aleje grabowe, pozostałe stawy i zbiorniki wodne. W ostatnich latach wykonano wiele podstawowych prac porządkowych i sanitarnych w parku, konieczne jest jednak wykonanie szeroko zakrojonych prac rewaloryzacyjnych zmierzających do odtworzenia dawnego układu kompozycyjnego w parku. Prace konieczne do wykonania to oczyszczenie i uregulowanie układu wodnego, odtworzenie układu komunikacyjnego, prace porządkowe w drzewostanie parkowym - usunięcie zbędnych drzew, wykonanie nowych nasadzeń drzew i krzewów, wzbogacenie składu gatunkowego roślin, zmiana nawierzchni dróg dojazdowych do pałacu. Należy także dostosować park do obecnych potrzeb parku jako miejsca wypoczynku dla mieszkańców Nekli i okolic gdyż park po odpowiednim zagospodarowaniu może stanowić niezwykle atrakcyjną atrakcję turystyczną. Wszelkie zmiany w parku oraz jego właściwe zagospodarowanie musi być poprzedzone wnikliwą analizą historyczną i projektem rewaloryzacji założenia;
- park dworski w Podstolicach - niewielki park - ok. 2,6 ha powierzchni o charakterze krajobrazowym, wpisany do rejestru zabytków pod nr 1987/A. Park bardzo dobrze utrzymany i pielęgnowany. Poddany rewaloryzacji w la-

tach 90 tych XX wieku. Na terenie parku staw, zachowane pierwotne ogrodzenie z kamienia naturalnego z bramą wjazdową, ciekawy i zróżnicowany drzewostan;

- park podworski w Targowej Górcie - wpisany do rejestru zabytków, właścicielem parku jest Agencja Nieruchomości Rolnych w Poznaniu. Park o charakterze krajobrazowym z elementami regularnymi. Park pozbawiony dworu, przeznaczony przez obecnego właściciela na sprzedaż. Bardzo cenne założenie, z zachowanymi wieloma elementami z pierwotnego założenia. Konieczne prace porządkowe i sanitarne, a następnie przeprowadzenie pełnej rewitalizacji i przywrócenie dawnego układu kompozycyjnego, konieczne m.in. oczyszczenie terenu parku ze zbędnych krzewów i samosiewów, oczyszczenie układu wodnego, odtworzenie polan i osi widokowych, odtworzenie układu komunikacyjnego itp.
- park dworski w Opatówku - nie jest dotychczas wpisany do rejestru zabytków, jednak jest przewidziany do wpisu w przyszłości, wymaga oczyszczenia i uporządkowania.

ZABYTKOWE CMENTARZE Z TERENU GMINY NEKLA

Na terenie gminy nie ma cmentarzy wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków. Jednak wszystkie podlegają ochronie konserwatorskiej i na podstawie zapisów w planach zagospodarowania. Na terenie gminy występuje 13 cmentarzy:

- Barczyzna - cmentarz ewangelicki
- Gierłatowo - cmentarz ewangelicki
- Mała Górka - grób starconych w 1941 roku
- Nekiłka - cmentarz ewangelicki
- Nekla - cmentarz ewangelicki
- Nekla - cmentarz przykościelny
- Nekla - cmentarz parafialny
- Opatówko - cmentarz przykościelny
- Opatówko - cmentarz parafialny
- Targowa Górka - cmentarz przykościelny
- Targowa Górka - cmentarz parafialny
- Targowa Górka - groby na skraju parku
- Zasutowo - cmentarz ewangelicki

Cmentarze na terenie gminy utrzymane są w stanie dobrym i bardzo dobrym. Cmentarze rzymsko katolickie są czynne na bieżąco porządkowane i utrzymywane we właściwym stanie lub są to cmentarze przykościelne. Cmentarze ewangelickie uporządkowane staraniem Gminy Nekla. Oznaczone w terenie krzyżami i tablicami pamiątkowymi czasami także symbolicznym ogrodzeniem. Cmentarze te są na bieżąco pielęgnowane przez Gminę.

GMINA NEKLA Ewidencja obiektów zabytkowych

Poniżej przedstawiona została ewidencja obiektów zabytkowych z terenu gminy Nekla wykonana na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu w latach 90-tych XX w.. Ze względu na dezaktualizację tych danych ze względu na postępujące niszczenie obiektów konieczne jest wykonanie aktualizacji ewidencji w myśl wskazań Ustawy z 23. lipca 2003 r. o Ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

BARCZYŻNA

1. ZAGRODA NR 13, wł. Pelagia Kopczyńska:
 - a) dom, mur., 1900 - 1910,
 - b) chlew - stodoła, mur. - drewn., 1 ćw. XX
2. DOM NR 1, wł. Stanisława Domieradzka, mur., 1926
3. DOM NR 8, wł. Irena Łukasiewicz, mur., l. 20 XX

CHWAŁSZYCE

4. MAGAZYN FOLWARCZNY, wł. RSP Chwałszyce, mur., 1 ćw. XX.

GĄSIOROWO

5. BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 8, wł. Bronisław Frąckowiak, mur., k. XIX
6. DOM NR 10, wł. Wojciech Strzyżewski, mur., 1900-1910

GIERŁATOWO

7. DOM NR 26, mur., 1900-10
8. DOM NR 28, wł. Franciszka Frąckowiak, mur., 1 ćw. XX w.
9. DOM NR 30, mur., 1900-1910
10. DOM NR 50, wł. Bogumiła Dobrowolska, mur., 1910-20

KOKOSZKI

11. WIATRĄK KOŻŁAK, wł. Bernard Kaczmarek, drewn., 1751

MAŁA GÓRKA

12. DOM NR 2, wł. Ryszard Nowaczek, mur., 1900-1910
13. DOM NR 12, wł. Ireneusz Białoźny, mur., 1911

MYSTKI

14. ZESPÓŁ PAŁACOWY, wł. Agencja Wł. Rolnej Skarbu Państwa, Zakład Rolny Bieganowo;
 - a) pałac, mur., ok. 1877,
 - b) czworak nr 8, mur., 1912,
 - c) chlewnia, mur., 4 ćw. XIX,
 - d) świnia, mur., 1891,
 - e) park krajobrazowy, 1 poł. XIX

NEKLA

15. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. ANDRZEJA:

- a) kościół, mur., 1900,
- b) kaplica przedpogrzebowa, mur., 1900,
- c) ogrodzenie, mur. - metal, 1900,
- d) brama, mur. - metal, 1900

16. PLEBANIA, ul. Poznańska 30, pocz. XX

17. ZESPÓŁ DWORCA PKP:

- a) dworzec, mur., 1 ćw. XX,
- b) budynek mieszkalny, mur., 1 ćw. XX,
- c) budynek gospodarczy, mur., XIX/XX

18. ZESPÓŁ PAŁACOWY, UG Nekla:

- a) pałac, mur., ok. 1870, rozbud. k. XIX i pocz. XX,
- b) 2 czworaki, mur., k. XIX, pocz. XX,
- c) 2 ośmioraki, mur., k. XIX, XX,
- d) rządówka i dom mieszkalny dla pracowników, mur., pocz. XX,
- e) stajnia i wozownia, mur., pocz. XX,
- f) obora, mur., 4 ćw. XIX,
- g) obora, mur., pocz. XX,
- h) gorzelnia, mur., 4 ćw. XIX,
- i) kuźnia, mur., pocz. XX,
- j) ogrodzenie, mur., 4 ćw. XIX,
- k) brama, mur., 4 ćw. XIX,
- l) park krajobrazowy z fragmentami założenia regularnego, XVIII, XIX

ul. Dworcowa

19. DOM NR 2, mur., 4 ćw. XIX

20. DOM NR 42, wł. Zofia Gładyszewska, mur., l. 20 XX

21. DOM NR 44, mur., l. 20 XX

ul. Poznańska

22. ZAGRODA NR 1, wł. Bolesław Szumigala:

- a) dom, mur., 1 ćw. XX,
- b) budynek gospodarczy, mur., 1909

23. DOM NR 2, wł. Bolesław Bartkowiak, mur., l. 20 XX

24. DOM NR 5, wł. Paweł Kubiak, mur., 1900-10

25. DOM NR 7, mur., 1937

26. DOM NR 11, wł. Marcei Cichowski, mur., l. 20 XX

27. DOM NR 15, wł. Edward Wosiński, mur., k. XIX

28. DOM NR 17, mur., 1 ćw. XX

29. DOM NR 18, wł. Leszek Szwociński, mur., 1 ćw. XX

30. DOM NR 24, mur., 3 ćw. XIX

31. DOM NR 32, mur., po poł. XIX

32. DOM bez nr, wł. UG, mur., 1 ćw. XX

Rynek

33. DOM NR 1, wł. Teresa Jackowska, mur., 1 ćw. XX

34. DOM NR 2, wł. Andrzej Majewski, mur., pocz. XX

35. DOM NR 3, wł. Janusz Greszczyk, mur., k. XIX

36. DOM NR 4, wł. Stanisław Kubiak, mur., k. XIX

37. DOM NR 5, mur., 1910

38. DOM NR 6, mur., pocz. XX

39. DOM NR 7, wł. Andrzej Abramkiewicz, mur., k. XIX

40. DOM NR 8, wł. Stefan Olejniczak, mur., pocz. XX

41. DOM NR 9, mur., 1881

42. DOM NR 10, wł. Wanda Kożuchowska, mur., pocz. XX

43. DOM NR 11, wł. Kazimiera Antoniewska, mur., XIX/XX

44. DOM NR 14, wł. Kazimierz Krotofil, mur., 1920

45. DOM NR 15, wł. Leszek Januchowski, mur., pocz. XX

46. DOM NR 17, wł. Paweł Kubiak, mur., 1 ćw. XX

47. DOM NR 20, wł. Bogumiła Jarząbek, mur., l. 20 XX

ul. Wiosny Ludów

48. DOM NR 15, wł. Ryszard Wróblewski, mur., l. 20 XX

ul. Wrzesińska

49. DOM NR 6, ob. Poczta, wł. UG, mur., l. 20 XX

50. BUDYNEK GOSPODARCZY nr 8, mur., 1 ćw. XX

51. DOM NR 12, wł. Andrzej Pietrzyk, mur., k. XIX

ul. Zawodzie

52. DOM NR 1, mur., pocz. XX.

53. DOM NR 2, wł. Kazimierz Olejniczak, mur., l. 20 XX

54. DOM NR 4, wł. Jan Wesołowski, mur., 1900-10

55. LEŚNICZÓWKA „Rajmundowo”, wł. Nadleśnictwo Czernejewo, mur., l. 20 XX

56. KUŹNIA, ul. Powstańców Wielkopolskich, mur., 1 ćw. XX

57. ZBOŻOWY MŁYN MACZNY, wł. Marek Nowakowski - Młyn „Wależan” ul. Zawodzie 7, mur., 1934

NEKIELKA

58. KOŚCIÓŁ POEWANGELICKI, wł. Anna Kareńska, mur., 4 ćw. XIX

59. SZKOŁA, mur., 1910-1920

60. ZAGRODA NR 48, wł. Jerzy Szambelan:

- a) dom, mur., pocz. XX

b) chlew, mur., pocz. XX

61. DOM NR 17, wł. Tadeusz Szymański, mur., XIX/XX

62. DOM NR 38, wł. UG, mur. - drewn., 4 ćw. XIX

63. DOM NR 39, wł. Eugenia Majchrowska, mur., XIX/XX

OPATÓWKO

64. KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. KATARZYNY, drewn., 1752-54

65. ZESPÓŁ DWORSKI, wł. Agencja Wł. Rolnej Skarbu Państwa, Zakład Rolny Bieganowo, Zakład Opatówko:

a) dwór, mur., XIX/XX

b) 3 trojaki, mur., 1 ćw. XX

c) obora, ob. magazyn, mur., 1 ćw. XX

d) obora, mur., pocz. XX

e) chlewnia, ob. magazyn, mur., pocz. XX

f) stodoła, mur., pocz. XX

g) budynek gospodarczy, mur., pocz. XX

h) ogrodzenie, mur., pocz. XX

i) brama, mur., pocz. XX

j) park krajobrazowy, XIX/XX

66. DOM NR 1, mur., 4 ćw. XIX, przebud. 2 poł. XX

67. DOM bez nr, mur., 1910-20

PODSTOLICE

68. ZESPÓŁ DWORSKI, wł. Anna Kareńska:

a) dwór, mur., 2 poł. XIX

b) ogrodzenie, mur., 2 poł. XIX

c) brama, mur., 2 poł. XIX

d) park krajobrazowy, pocz. XX

69. ZESPÓŁ FOLWARCZNY, wł. RSP Podstolice:

a) obora, mur., k. XIX

b) gorzelnia, mur., 1 ćw. XX

70. KOLONIA MIESZKALNA, wł. RSP Podstolice:

a) czworak nr 35, mur., 1910-1920

b) czworak nr 39, mur., 1910-1920

c) dwojak nr 41, mur., 1910-1920

d) sześciórak nr 43, mur., 1910-1920

e) sześciórak nr 44, mur., 1910-1920

f) sześciórak nr 45, mur., 1910-1920

71. DOM NR 32, wł. RSP Podstolice, mur., 1900-1910

72. DOM NR 33, wł. RSP Podstolice, mur., 1900-1910

RACŁAWKI

73. ZAGRODA NR 11, wł. Stanisław Witczak:

a) dom, mur., pocz. XX

b) obora - stodoła, mur. - drewn., l. 20 XX

74. ZAGRODA NR 13, wł. Jan Zgurecki:

a) dom, mur., l. 20 XX

b) obora, mur., 1900-1910

75. DOM NR 14, wł. Henryk Daniszewski, mur., 1910-1920

76. BUDYNEK GOSPODARCZY NR 30, mur., pocz. XX

77. DOM NR 38, mur., 1910-1920

78. BUDYNEK MIESZKALNO-GOSPODARCZY bez nr, mur., 1910-1920

STARCZANOWO

79. ZESPÓŁ FOLWARCZNY, wł. RSP Starczanowo:

a) rządówka, mur., k. XIX

b) czworak nr 47, wł. Kornelia Stypczyńska, mur., 1 ćw. XX

c) chlew, mur., k. XIX

d) stodoła, mur., 4 ćw. XIX

e) spichlerz, mur., XIX/XX

f) kuźnia i stelmacharnia, mur., XIX/XX

g) ogrodzenie, mur., k. XIX

h) 2 bramy, mur., pocz. XX

80. DOM NR 30, wł. Krzysztof Nowaczek, mur., 1910-1920

81. DOM NR 32, wł. Marianna Ciszek, mur., 1910-1920

STĘPOCIN

82. SZKOŁA, ob. dom, wł. UG, mur., 4 ćw. XIX

83. ZESPÓŁ FOLWARCZNY, wł. UG:

a) dwojak nr 19, mur., 1900-1910

b) dwojak nr 21, mur., 1900-1910

84. DOM NR 5, mur., 1909

85. DOM NR 9, mur., 1912

STROSZKI

86. ZESPÓŁ FOLWARCZNY, RSP w Stroszkach:

a) 2 dwojaki, mur., pocz. XX

b) obora I, mur., ok. 2 poł. XIX

c) obora II, mur., k. XIX

d) stajnia, ob. warsztat, 2 poł. XIX

e) spichlerz, mur., 2 poł. XIX

f) 3 bramy, mur., k. XIX, XX

TARGOWA GÓRKA

87. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MICHAŁA:

- a) kościół, mur., 1840-46
- b) dzwonnica kościelna, drewn., XVIII
- c) kaplica grobowa Karłowskich, mur., 1935
- d) kaplica grobowa Krasuckich, mur., pocz. XX
- e) plebania, mur., 1908

88. SZKOŁA, ul. Karśnickiego, mur., l. 20 XX

89. POCZTA, mur., XVIII/XIX

99. DOM NR 6, 90. ZESPÓŁ DWORSKI, wł. Agencja Wł. Rolnej Skarbu Państwa:

- a) rządcówka, mur., 4 ćw. XIX, przebud. XX
- b) dwojak, ul. Kosińskiego, mur., 4 ćw. XIX
- c) dwojak, mur., 4 ćw. XIX
- d) czworak, mur., 4 ćw. XIX
- e) stodoła i magazyn, rygl.- mur., 4 ćw. XIX
- f) stodoła, mur., 2 poł. XIX
- g) kuźnia, mur., 4 ćw. XIX
- h) park w układzie regularnym i krajobrazowym, XVIII/XIX

ul. Karśnickiego

91. DOM NR 1, wł. Wiktor Kopiński, mur., 1900-1910

92. DOM NR 3, wł. Ignacy Referat, mur., 4 ćw. XIX

93. DOM NR 7, wł. Elżbieta Ponus, mur., 1910-1920

ul. Kosińskiego

94. DOM NR 37, mur., pocz. XX

95. DOM NR 44, mur., pocz. XX

96. DOM NR bez nr, wł. Franciszek Rechermut, mur., 1910

ul. Średzka

97. ZESPÓŁ LEŚNICZÓWKI, wł. Nadleśnictwo Czarniejewo:

- a) leśniczówka, mur., 2 poł. XIX
- b) stodoła, mur., 2 poł. XIX

ZASUTOWO

98. SZKOŁA, mur., l. 20-30 XX

99. DOM NR 6, mur., XIX/XX

Zaktualizowana Gminna Ewidencja Zabytków (w przygotowaniu) obejmuje wszystkie obiekty zabytkowe (wpisane do rejestru i nie) o wartościach kulturowych, historycznych, estetycznych i architektonicznych z terenu gminy Nekla. Włączone do ewidencji obiekty nie wpisane do rejestru stanowią wybór charakterystycznych przykładów obiektów historycznych zachowanych w co najmniej dostatecznym stanie technicznym bez bezpowrotnie zniekształcających przeróbek ociekających na wpis do rejestru. Oprócz pojedynczych budynków i zespołów architektonicznych - świeckie i sakralne

(zagrody wiejskie, obiekty i zespoły dworskie, folwarczne, kościelne, przemysłowe i ln.) ewidencja obejmie zatem zabytkowe zespoły parkowe, obiekty inżynieryjne, cmentarze wszelkich wyznań, krzyże i kapliczki przydrożne, pomniki i obeliski, miejsca pamięci narodowej itp.. Ewidencja ma charakter dynamiczny, tzn. jej okresowa aktualizacja może spowodować, że niektóre obiekty mogą zostać z ewidencji wykreślone (np. obiekty rozebrane), nie jest też wykluczone, iż niektóre obiekty mogą zostać do ewidencji wciągnięte (obiekty nieznanne, odkryte, itp.).

Gminna Ewidencja Zabytków - oprócz zestawienia w powyższej formie, tzn. w charakterze listy - będzie miała postać kart ewidencyjnych w formacie A4, posiadających dane ikonograficzne oraz adresowo-geodezyjne, ułatwiające łatwe odnalezienie obiektów zabytkowych w terenie lub ich prawidłową identyfikację. Karta posiada rubryki pozwalające dokonywanie adnotacji urzędowych (np. fakt wpisania obiektu do rejestru zabytków, zmiany właścicieli) i dodatkowych fotografii, rejestrujących wykonywane przy zabytku prace i wszelkie zmiany.

5. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Realizacja gminnego programu opieki nad zabytkami ma na celu - najogólniej rzecz biorąc - rewitalizację zdegradowanych obszarów środowiska kulturowego gminy. Zgodnie ze stanowiskiem Forum Rewitalizacji, stowarzyszenia działającego od 1998 r. na rzecz rozpowszechniania idei rewitalizacji przez rewitalizację rozumie się „wieloletnie, zintegrowane działania, inicjowane i koordynowane przez samorząd gminny, w celu wyprowadzenia ze stanu kryzysowego określonych obszarów miast. Istotne jest tu równoczesne działanie we wszystkich sferach: ekonomicznej, społecznej, materialno - przestrzennej (w zakresie infrastruktury komunalnej, modernizacji zabudowy, w tym mieszkaniowej, przekształceń funkcjonalnych, porządkowania przestrzeni publicznych). Koncentracja planowych działań na wybranym obszarze ma - poprzez efekt synergii - doprowadzić do trwałych zmian jakościowych obszaru objętego programem rewitalizacji, a tym samym przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, wzrostu funkcjonalności i rozwoju całego miasta i jego otoczenia”.

Podstawą rozpoznania stanu zachowania zabytkowej substancji na terenie gminy jest - narzucona przez ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. - konieczność założenia i prowadzenia przez gminę gminnej ewidencji zabytków w postaci kart adresowych, na których znajdują się podstawowe dane identyfikacyjne dla danego obiektu, fotografie oraz zwięzły jego opis. I wykonanie takiej ewidencji, na bazie materiałów znajdujących się w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Poznaniu, należy do najpilniejszych w pierwszym okresie zadań ustawowych gminy odnośnie, pozwalających na prawidłowe ich rozpoznanie, scharakteryzowanie i ewidencjonowanie zachodzących zmian. Ewidencja gminna powinna scharakteryzować wszelkie obiekty tworzące przestrzeń kulturową - architekturę reprezentacyjną, cywilną, sakralną, gospodarczą, przemysłową, zespoły parko-

we, cmentarze zabytkowe, przydrożne krzyże czy kapliczki oraz inne elementy mówiące o przeszłości gminy.

Kierunki działań planowanych na terenie gminy Nekla w omawianych aspektach ujęte zostały w dwóch dokumentach:

- Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Nekla z października 2004 r.
- Strategia Rozwoju Gminy Nekla z grudnia 2004 r.
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Nekla, przyjęte Uchwałą nr XX/175/2001 Rady Miejskiej Gminy Nekla z dnia 15 lutego 2001 r.

Od razu jednak należy zaznaczyć, że odniesienia do problematyki opieki nad zabytkami w tych dokumentach nie są bezpośrednie. Główny akcent pada na aktywizację gospodarczą, turystyczną i mieszkaniową oraz zmierzanie do wprowadzenia na terenie gminy infrastruktury odpowiedniej do wymogów i standardów na miarę XXI wieku. W dokumentach tych kilkakrotnie dostrzega się walory zasobów własnych dziedzictwa kulturowego i wymienia się je jako istotny element w strategii rozwoju i poprzez rewitalizację tego zasobu (zarówno należącego do gminy jak i będącego własnością innych podmiotów) będzie dążyło się do podniesienia atrakcyjności gminy przy jednoczesnym utrzymywaniu wartości zabytkowych, kulturowych i oświatowych poszczególnych obiektów zabytkowych. Zakłada się funkcjonowanie sprzężenia zwrotnego i wzajemnego oddziaływania tych aspektów rozwoju gminy na siebie przy jednoczesnym generowaniu efektów społecznych, jak chociażby zwiększenie miejsc pracy. Jednym ze stałych przedsięwzięć na terenie gminy jest akcja upamiętniania, oznakowania, porządkowania i popularyzowania cmentarzy olęderskich położonych na terenie gminy.

Jako podstawowe cele w polityce kulturowej i powiązanej z nią polityce przestrzennej określone w studium zagospodarowania przestrzennego z 2001 r. zakłada się na terenie gminy Nekla pielęgnowanie zabytków, pamiątek historycznych, wszelkich przejawów kultury lokalnej - ściśle powiązanie funkcjonalne ze Szlakiem Piastowskim (zwłaszcza na odcinku Czarniejewo - Nekla - Giecz), propagowanie historii miasta i gminy oraz zwiększenie liczby imprez kulturalnych i zwiększanie ich znaczenia do wymiaru ogólnokrajowego. Istotnym zabiegiem mającym na celu utrzymanie tożsamości miasta i regionu jest dbałość o stosowanie historycznego nazewnictwa we wszelkich przejawach działalności.

Jednak najistotniejszym zadaniem własnym gminy będzie podejmowanie starań zmierzających do podjęcia prac remontowych, modernizacyjnych i rewitalizacyjnych zespołu dworsko-parkowego w Nekli. Ze względu na ograniczone możliwości finansowe gminy wobec konieczności wydania olbrzymich środków finansowych związanych z tworzeniem koncepcji, inwentaryzacji i dokumentacji projektowej dotyczącej rewitalizacji założenia dworskiego i rewaloryzacji założenia parkowego niezbędne będzie skorzystanie z możliwości dofinansowania inwestycji ze źródeł pozasamorządowych. W przypadku obiektów zabytkowych nienależących do zasobów gminy pozostaje działalność mająca na celu znalezienie lub ułatwie-

nie znalezienia dotychczasowym użytkownikom odpowiedzialnych inwestorów posiadających możliwości materialne i intelektualne podolania trudnej działalności inwestycyjnej związanej z rewaloryzacją i rewitalizacją zabytków. Interesem gminy w tej działalności są wymierne efekty społeczne i gospodarcze, jakim jest możliwość pozyskania dodatkowych miejsc pracy, zwiększenie atrakcyjności turystycznej, które mogą przekładać się na rozbudowę infrastruktury gastronomicznej i - w dalszej konsekwencji - usługowo-handlowej. Ponadto celem funkcjonowania gminy w obszarze działań związanych z ochroną zabytków i opieki nad zabytkami będzie koordynowanie i pomoc w uzyskiwaniu środków finansowych ze środków własnych, unijnych, narodowych czy innych podmiotom posiadającym na terenie gminy obiekty wpisane do rejestru zabytków. Jednym z administracyjnych skutków tej strategii jest przyjęcie w dniu 9 lutego 2007 r. przez Radę Miejską Gminy Nekla uchwały, określającej zasady i tryb postępowania, udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności gminy Nekla (uchwała nr IV/20/2007)

Wszystkie działania mają na celu poprawienie wizerunku gminy, podniesienia jej atrakcyjności i poziomu cywilizacyjnego, które powinny przełożyć się na lepsze warunki funkcjonowania zabytków w przestrzeni społeczno-kulturowej gminy.

6. Instrumentarium realizacji gminnego programu ochrony zabytków:

A. Prawo administracyjne

- utworzenie stanowiska ds. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- w odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków gmina Nekla ma możliwość - w oparciu o art. 7 ustawy z 12. stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. z 1991 r., poz. 31) - zwolnienia z opodatkowania właścicieli budynków mieszkalnych użytkowanych w sposób prawidłowy - zgodnie z brzmieniem ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami z 23. lipca 2003 r. wskazaniami oraz szczegółowymi wskazaniami konserwatorskimi;
- uchwała nr IV/20/2007 z dnia 9 lutego 2007 r. określająca zasady i tryb postępowania, udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności gminy Nekla
- tworzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- współpraca z lokalnymi ośrodkami kulturalnymi oraz organizacjami społecznymi na rzecz podnoszenia edukacji i kulturowego doinformowania społeczeństwa;
- utworzenie w ramach organizacyjnych Urzędu Miasta i Gminy Nekla Zespołu Koordynującego pracami realizującymi ustalenia Programu Ochrony Zabytków.

Skład Zespołu Koordynującego:

- Roman Grochowski - Burmistrz Miasta i Gminy Nekla
- Elżbieta Narożna - Urząd Miasta i Gminy Nekla

B. Finansowe

- dofinansowanie prac modernizacyjnych, renowacyjnych i porządkowych na terenie obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy (p.w. zespół dworsko - parkowy w Nekli stanowiący własność gminy);
- wykonanie ewidencji obiektów zabytkowych z terenu gminy Nekla;
- koordynacja działań potencjalnych beneficjentów w sferze pozyskiwania środków finansowych;
- finansowanie niewielkich działań o charakterze rewaloryzacyjnym i rewitalizacyjnym, p.w. o charakterze porządkowym na terenach cmentarzy poewangelickich i zabytkowych zespołów parkowych;
- działalność popularyzatorska.

7. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Proces osiągania celów Programu będzie monitorowany poprzez Zespół Koordynujący na bieżąco i poprzez analizę stopnia ich realizacji, która - zgodnie z założeniem ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami - będzie dokonywana w trybie 2-letnim i przedkładana Radzie Miasta i Gminy Nekla w postaci raportu.

8. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami określone przez gminę Nekla:

A. Środki z budżetu Gminy przeznaczone na realizację wybranych działań z zakresu programu:

- w roku 2007 - przekazano 10.000 zł na działania z zakresu ochrony zabytków w tym 5.000 zł na dofinansowanie remontu zabytkowej dzwonnicy znajdującej się przy kościele oraz 5.000 zł na dofinansowanie kościoła ewangelickiego w Nekielce
- w roku 2008 - nie zaplanowano
- w roku 2009 - 10.000,00 zł
- w roku 2010 - 2013 - 30.000,00 zł

B. Zewnętrzne źródła dofinansowania

- Program Operacyjny Kultura 2008 Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego - zachowanie dziedzictwa narodowego - obiekty wpisane do rejestru zabytków (architektura, cmentarze, zabytki ruchome);
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej - rewaloryzacja zabytkowych zespołów parkowych;
- Generalny Konserwator Zabytków - rewitalizacja obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków;
- Fundusz Kościelny przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji - obiekty sakralne wpisane do rejestru zabytków;
- Urząd Marszałkowski - Departament Kultury - który ma wpisane w działalność dbanie o dobra kultury i podejmowanie działań ochronnych oraz uwzględnianie zadań z zakresu ochrony zabytków w budżecie Województwa wielkopolskiego, tym zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury oraz wspieranie rozwoju kultury oraz ochrona i racjonalne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego.